

Lokalhistorisk forening for Sønderhald kommune

Årsskrift
1983

Årsløkke Kirke

Nærværende årsskrift for 1983 er trykt i 500 eksemplarer og udgivet af Lokalhistorisk forening for Sønderhald Kommune og Sønderhald Egnsarkiv.

Eftertryk af årsskrift - helt eller delvis - kun tilladt med udgiverens tilladelse.

Årsskriftets tekst og illustrationer er tilrettelagt af et redaktionsudvalg bestående af Jørgen Michaelsen, Vibeke Nielsen (ansv.) og Preben Strange.

Layout, sats, repro og tryk: Auning Bogtryk & Offset ApS.

Ekspedition: Helga Sørensen, Årslev, 8900 Randers (tlf. 06-49 13 40).

INDHOLDSFORTEGNELSE:

Endnu et mosefund fra Auning egnen	5
Kartoffeloptagning	11
Svenskerne i Fausing sogn	13
En »fuldkommen« regnskabsbog	25
Drittel og lurmærke	33
Beretning	37
Adresseliste	40

Forord

Siden vort første årsskrift 1977 har det ligesom været skik, at en, om jeg så må sige, udefra har skrevet forordet. Det har været gode ord, og der har været citeret klingende vers, som det kan være svært at leve op til i dagligdagen.

Ved foreningens start var det vel sådan, at mange syntes, det var en god sag, som burde støttes. Det var vel også naturligt, at nogen engagerede sig mere end andre, og det går vel sådan, at opgaverne vokser, da emner og åremål er så vidsspændende, og nye opgaver stadig dukker op.

Et indtryk af omfanget i det historiske beskrives i Martin A. Hansens bog, *Danmarkshistorie for voksne*. Her anføres et eksempel om en mand der ejer en mark, hvorpå der er en gravhøj, måske 4000 år gammel. Den jord har sandsynligvis været dyrket siden. Vi kan finde navne på dem, der har ejet og dyrket marken de sidste 300 år, derefter fortaber det sig i det uvisse; men det ville være ca. 150 ialt. De ville være meget forskellige både i klædedragt og sprog, de ville ikke forstå hinanden; men opstillet i række efter alder ville snakken kunne gå fra mand til mand og blive historie.

Siden kommunesammenlægningen har der været en stadig stigende interesse for lokalhistorie, der er dannet foreninger og oprettet arkiver i de allerfleste storkommuner; det er nu næsten en selvfølge at kunne finde frem til et lokalhistorisk arkiv.

Det var ingen selvfølge, da den første forening blev dannet i 1937 ud fra den betragtning, at den historiske sans først udvikles, når man i sine egne omgivelser får lejlighed til at indsamle og beskæftige sig med lokalsamfundets skriftlige spor.

Historie bør ikke være forbeholdt privilegerede med en bestemt uddannelse eller bopæl, den bør vi alle kunne beskæftige os med. Lokalsamfundet leverer kilderne til egen historie og har adgang til at modtage og bearbejde historie lokalt.

Et fremtidsønske på denne baggrund kunne være, at vi ved arbejde med sogne-, by- og slægtshistorie også ville fremme samhörigheden i de otte kirkesogne, der udgør Sønderhald Kommune.

Årslev præstegård set fra gårdsiden.

Endnu et mosefund fra Auning-egnen.

AF BO MADSEN

For blot 15-20 år siden var det almindeligt, at de fleste skoler i landdistrikterne var i besiddelse af mindre oldsagssamlinger. Den lokale skolelærer var den nærmeste oldsagsskyndige, hvortil landbobørnene oftest afleverede fund gjort ved markarbejde eller tørveskær. En jævn strøm af slebne flintøkser, potteskår fra jernalderen og nu og da enkelte bronzer fandt vej til skolens skabe og skuffer. Der blandede de sig med kranier og udstoppede præparater i skolens naturhistoriske samling. Skolen i Auning har ikke været nogen undtagelse. Gennem årene samledes her en betydelig mængde genstande, som for en stor parts vedkommende var kommet frem ved tørvegravning i de nærliggende moser, heriblandt et sjældent lerkar, som nu opbevares på Kulturhistorisk Museum i Randers (1).

Beskrivelse af fundet:

Lerkarret, som oprindelig var i skår, da det indgik til museet, er nu samlet og fremstår intakt på nær nogle få manglende skårflager (fig.1). Karret er forsynet med en ret høj, let udsvajet hals. Ved randen ses en svag fortykkelse. Underdelen er lav, nærmest kugleformet og løber jævnt over i den flade bund.

Arkæologerne betegner denne form som et tragtbæger. I dette tilfælde er højden kun 14 cm, diameteren ved randen 12 cm, så stort er karret ikke. Det omslutes bekvemt af to hænder.

Af farve er bægeret gråsort som mosejord. Hele ydersiden er dækket af ornamentik. Øverst på halsen og øverst på skulderen ses et horisontalt bælte af korte linier udført i såkaldt furestik. Denne ornamentform udføres ved at en pind eller spids knogle føres, så der dannes en lige fure samtidig med, at der med kort afstand stikkes dybere (se fig.2).

Den øvrige ornamentik består af indstik foretaget med en brækket pind eller måske en tand. I bunden af flere af indstikkene anes to fordybninger (fig.2). Disse tæt satte indstik er jævnt fordelt over bægerets overflade og har næsten plastisk virkning. Ornamentikkens effektivitet understreges af, at halskompositionen er gentaget på underdelen.

Fig. 1. Tragtbæger fra Auning skole. Højde 14 cm. (Foto: K. Nijkamp)

Brudfladerne på de nu sammenlimede skår viste, at bægeret er opbygget ved strimmelteknik. Lergodset er svagt gulbrændt i midten. Leret har været magret med lidt knust granit. Grundet det langvarige ophold i jorden er der ikke meget klang, endsige hårdhed tilbage i karvæggen. Karret er antagelig brændt i mile ved ret lav temperatur. Men inden da er ornamentikken påført det bløde ler og den er blevet overglattet, mens bægeret er roteret jævnt.

I bunden af karret ses aftryk af et korn, sandsynligvis hvede. Bunden viser i øvrigt et let slid, som fortæller, at karret har været i brug, inden det endte i mosen. Endnu ses rester af tørvemasse i de dybere dele af ornamentikken.

Så vidt det arkæologiske signalement af lerkarret.

Datering og kulturelt tilhørsforhold:

Lerbægeret fra Auning skole tilhører tragtbægerkulturen. Mellem ca. 3000 og 4000 f.v.t. bredte denne kultur sig over det meste af Nord- og Mellemeuropa.

Her i Danmark er tragtbægerkeramik, slebne flintøkser og i sjældne tilfælde også kobbergenstande blandt de mest markante af de materielle levn, vi kender fra disse første landbrugere. Tragtbægerkulturens grave kender vi alle, nemlig de store stengrave, dysser og jættestuer. På Djursland er det velkendte fortidsminder, der som granitkirkerne indtager deres faste pladser i terrænet.

Forud for de ældste dysers opførelse, i begyndelsen af bondestenalderen mellem 5500 og 6000 år tilbage, ved vi fra de mange arkæologiske fund, at Sydsandinavien og Nordtyskland var præget af regionale udviklinger i stenalderbøndernes udformning af grave og keramiktyper.

Fra Nordjylland og Djursland kender vi en sådan lokalgruppe. Den nordjyske gruppe, som den kaldes, er især kendetegnet ved brug af tæt fladedækkende ornamenterik på tragtbægre og andre lerkartyper. Denne er oftest komponeret således, at halsornamentikken er gentaget på lerkarrets underdel eller bug.

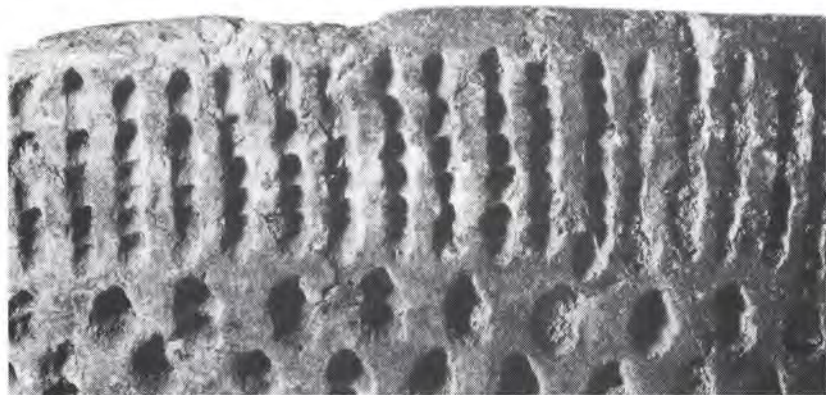

Fig.2. Detalje af randomamentikken. (Foto: K. Nijkamp)

Den arkæologiske baggrund:

Velbevarede lerbægre af formen som fig.1 kendes især fra gravfund og mosefund. Gravene er med deres form stendyssernes forløbere, nemlig såkaldte »simple« jordgrave. I de fleste tilfælde, hvor disse grave i nyere tid er undersøgt med moder-

ne udgravningsmetoder, er der i de arkæologiske udgravninger påvist rester af huslignende gravbygninger.

De døde har været gravlagt hver for sig, enkeltvis eller flere på række i en art dødehus eller langhøj opført af jord og tømmer. Gravgaverne har udover lerkar omfattet slebne flintøkser, tværpile af flint, lange flintflækker og ravperler eller ravsmykker samt nu og da kobbergenstande, importeret fra fjerne egne i Centraleuropa. Nok den ældste kontakt hertil (2).

Den nordjyske gruppe af fund fra tidlig tragtbægerkultur er også repræsenteret ved fund fra moserne, dansk arkæologis store skatkammer. Herfra kendes slebne, tyndnakkede flintøkser og lerkar, i enkelte tilfælde med indhold af talrige ravperler. Disse genstande har oprindeligt været anbragt i søer, vandløb og smådamme, som senere er tilgroet. Genstandene, heriblandt det rigt ornamenterede bæger fra Auning skole, må have været sager af en vis værdi, ikke mindst hvis eksemplet er som et fund på Skive Museum, fra Møllerup i Salling, hvor der i mosen blev fundet en ansamling på godt 11000 ravperler!

Enten kan disse nedlæggelser opfattes som gemte, glemte depoter (flintøkser) eller, hvad der er mere sandsynligt, må alle disse fund, i tråd med en 6000 årig dansk tradition, betragtes som ofre i vand til højere magter. En tradition og forestilling, som er holdt i live helt frem til den historiske tids helligkilder og ønskebrønde.

Lerbægerets fundforhold - en efterlysning:

Tidligere i dette årsskrift præsenterede Niels Sterum et andet fund, som før har befundet sig i Auning skoles oldsagssamling, nemlig et usædvanligt ca. 7000 årigt hjortetaksskaf fra jægerstenalderen (3). Med held lykkedes det at fremskaffe fundoplysninger om det sjældne fund, omtrent 40 år efter det fremkom i tørvegraven.

Det smukke lerbæger som beskrives i denne lille artikel mangler museet endnu oplysninger om: fundsted? linder? fundår? Måske kan en læser, som har betragtet fotografiet af lerbægeret og som har gennemlæst det arkæologiske signalement, genkende karret? Er der mistanker eller formodninger, kan erindringen skærpes ved besigtigelse af karret på museet i Randers.

Kulturhistorisk Museum har tlf. 06 - 42 86 55.

Noter:

- 1) Fundet har Kulturhistorisk Museum nr. 5940, J. nr. 38/72.
- 2) I »Konens Høj« ved Stubbe Sø, Syddjursland er afdækket en jordgrav med kobbergenstande. Se Bjørn G. Stürup: En ny jordgrav fra tidlig-neolitisk tid. KUMIL 1965.
I løbet af 1970'erne foretog professor P. V. Glob en omvurdering af de berømte langhuse fra Barkær, Djursland. »Husene« indeholdt rækkevist ordnede jordgrave. Se P. V. Glob: De dødes lange huse. SKALK 1975:6.
Fra Norddjursland kendes en jordgrav med et bager i nordjysk stil. Se B. Madsen og P. O. Nielsen: To tidlig-neolitiske jordgrave. Antikvariske Studier I, 1977.
- 3) Niels T. Sterum: Et ornamenteret hjortetaksskaf fra Auning Mose. Lokalhistorisk forening for Sønderhald Herred. Årsskrift 1982.

Karlen, der styrer kartoffeloptageren er Rikard Jensen, Pindstrup, der tjente hos Peter Jensen, Bæksvad.

Kartoffeloptagning

AF MARIE LEVINSEN

I forbindelse med Andelskartoffelmelsfabrikkens 50 års jubilæum synes jeg også at der skulle fortælles lidt om hvordan selve kartoffeloptagningen fandt sted.

Rs. Møller Hårup, Allingkjærsgaard, Ø- Alling, der igennem mange år var fast leverandør til kartoffelmelsfabrikken har fortalt, at han begyndte med at dyrke kartofler i 3 tønder land ude i kjerene og det blev senere til i alt 10 tønder land.

Når tiden kom og kartoflerne skulle op, blev der sendt bud til arbejdsmænd og koner fra Ringsø, og de forestod optagningen mod, at hver syvende række tilfaldt dem. Efter endt arbejde lånte de heste og vogne af Rs. Møller Hårup og kørte udbyttet hjem.

Senere da børnene fik kartoffelferie kunne skolebørnene tjene lidt ekstra ved at samle kartofler og fhv. brugsuddeler i Ø. Alling, J. Å. Kvorning, har således fortalt, at han engang på en kartoffelsæson tjente både til et ur og et par støvler.

Til at begynde med var kartoflerne blevet taget op ved hjælp af en hakke, men senere anskaffedes en kartoffeloptager. På de større marker kunne man ikke klare sig med skolebørnene, og det var så muligt, at den var forsynet med et stort tværstillet hjul med nogle grebe, der kunne slynge kartoflerne langt ud. Der skulle to store heste til at trække kartoffeloptageren, og da den ruskede temmelig meget, var den noget besværlig for karlene at køre med.

Optagningen blev senere yderligere mekaniseret, og der blev anskaffet en »Rolet« kartoffeloptager, der kunne tage kartofler op på hele stykket, og opsamlingen blev så forestået af et hold koner enten fra Auning eller Ø. Alling. Anna Reimers var formand for Auning-konerne, medens det var en fru Frederiksen, der ledede Ø. Alling-konerne. Det var i øvrigt damer der kunne rubbe fingrene, og de vidste det også godt selv.

Damerne blev senere erstattet af en stor maskine, hvor karlene kunne stå på selve optageren, og deres arbejde bestod alene i at frasortere stenene.

På Oustrupgården dyrkede vi aldrig flere kartofler end vi selv forbrugte, og optagningen kunne derfor klares ved hjælp af skolebørnene. De fik fuld forplejning med middagsmad og eftermiddagskaffe med vaffer med sukker på.

Jeg kan i øvrigt bekræfte, at det var meget svært for ikke-andelshavere at komme til at levere kartofler til andelskartoffelmølsfabrikken. En vinter hvor vi havde mange kartofler, lånte vi et andelshavernummer, og efter at kartoflerne var dækket godt til på hestevognen, kørte vi den lange vej fra Ammelhede til Auning. Desværre blev vi opdaget af formanden, Chr. Rasmussen. Han kendte andelshaverens heste, og vi måtte køre hjem igen uden at være kommet af med kartoflerne. Historien fik dog en lykkelig udgang, idet vi efter en hel nats sortering fik solgt kartoflerne på auktionen i Århus.

Svenskerne i Fausing sogn

AF HANNE GJØL

I efteråret 1981 fik jeg til opgave, at undersøge den svenske indvandrings omfang i Sønderhald herred og Randers. Undersøgelsen havde visse tidsmæssige begrænsninger, og er derfor i hovedsagen foretaget udfra de almindelige demografiske kilder - folkefortællinger, kirkebøger, tyendeprotokoller og lign. - og skal derfor ikke give læseren et indtryk af, at de opgørelser, der findes i det følgende er endelige tal. (1)

Den svenske indvandring til Danmark i sidste halvdel af forrige århundrede, er først i de senere år blevet gjort til genstand for undersøgelser af større omfang, her er især Rich. Willerslev: »Den glemte udvandring« et værk, der er anbefalelsesværdigt for interesserede.

Indvandringen af svenskere i Danmark koncentrerede sig især omkring København og øerne, men i Randers amt var der dog, i perioder en ganske stor tilvandring af svenskere, således at det svenske indslag i befolkningen kunne udgøre omkring 2% af befolkningen.

Den indvandring, der resulterede i, at den indvandrede slog sig ned og etablerede familie, kan til en vis grad konstateres gennem folketællingerne, hvorimod de mange arbejdsvandringer, som foregik igennem hele sidste halvdel af 1800-tallet, vanskeligt lader sig måle. Bl.a. fordi registreringen i kirkebøgernes til- og afgangslister blev ført lemfældigt. Var der kun tale om få måneders ophold om sommeren, var det ikke altid pigerne og karlene fik sig tilmeldt hos præsten.

Indførslen af svensk arbejdskraft var dog allerede i 1850'erne af så betydeligt omfang, at indenrigsministeriet fik betænkeligheder og rettede forespørgsel til forskellige amter i 1857, hvor indvandringen var særlig stor, her iblandt Randers Amt. Af disse indberetninger fremgår, at alene i året 1856 var ialt 1.146 personer indrejst til Randers amt.

Til Randers amt skete en stor del af indførslen af arbejdskraft igennem en kommissionær Busch, som alene i 1855 skulle have indført 1.550 karle, piger og drenge, i 1856 - 1.260. Rejsen til Danmark skete med dampskib, og Busch må have haft fæsteagenter i Sverige (2).

Tjenestfolk fra Sverige.

Då en stor Deel Landmæn i Wiborg Amt har oppfordret mig til at anskaffe Svenske Tjenestfolk hær til Jylland, og då jeg selv ær Svensk og deraf temmelig nøiaktig kender forholdene i Sverige, med hensyn til Arbejdsdygtigheden hos nævnde Folk, samt nu i Vinter selv gjort en Reise i Sverige for at fæste Folk, hvor jeg har udført de mig til Dato givne Ordre paa 120 Arbejdskarle, 10 Drengs samt 28 Piger til 1ste Mai dette Aar, samt 20 Karle, som jeg havde med mig hærover, som skulde i tjenste strax. Lønnen for dette Folk ær accorderet til 45 à 50 Rd. for en Karl, 30 Rd. for en voksen Dreng samt 25 à 30 Rd. for en Pige, og tilkommer hærved Fragt 5 Rd., Fæstepeng 1 Rd. og Sallair til mig 1 Rd., ialt 7 Rd. Rm. Personen. Tillader jeg mig hærved at tilkænnegive de æred Herrer, som skulde ønske Svenske folk, at snarest mulig og sednest udgangen af Februar Maand i portofrie breve samt ovenskrevne Omkostninger tilsænde mig deres Ordres, som snarest mulig skal blive udførte, og vil jeg gjøre opmærksom paa, at jeg har en særdeles paa-lidelig Mand i Sverige, som paa det pøngtligste udfører de Ordres, jeg meddelar ham.

Folkene ankommer med Dampskib til Aarhuus, Randers eller Aalborg, efter forlangende af Requirenten, og bliver Folkene umiddelbarlige efter Ankomsten til deres Stationer sænde til bestemmelsessædet, med untagelse af Pigerne, som skal afhentes.

Wiborg den 31te Januar 1855.

J. C. Busch.

Annonce fra agent Busch i Randers Dagblad, 2. februar 1855.

Fausing sogn.

Fausing sogn, med Gl. Estrup må bl.a. have været et af de steder, hvor denne importerede arbejdskraft var fæstet til.

Det var især de store gårde, som gjorde brug af den fremmede arbejdskraft. Folketællingerne viser at der i 1860 blev brugt mange svenske tjenestfolk på Gl. Estrup, (16). I 1870 er billedet vendt, nu er der kun 1 svensk tjenestpige ansat på Gl. Estrup. Dette ændrede sig ikke væsentligt gennem 80'erne og 90'erne. I disse år var der til gengæld en stigning i de svenske tjenestfolk på andre store gårde i herredet. Men aldrig i samme målestok, som på Gl. Estrup i 1860.

Tjenestfolk på udvalgte store gårde i Sønderhald herred i perioden 1855-1906.

	55-60	61-70	71-80	81-90	91-00	1900-06
Gl. Estrup	58	2	1	6	0	2
Skaføgård	1	5	4	9	2	1
Hevringholm	2	5	6	12	0	0
Løvenholm	3	5	2	1	0	1
Tustrup	4	3	1	1	0	0
Råballegård	0	5	5	1	0	0
Julianeholm	1	3	6	1	0	0

Kilder: Gl. Estrup-Kirkebøgerne for Fausing sogn, FT 1860-90 og protokollen for udstedte opholdsbøger f. Sønderhald, Rougsø og Ø, Lisbjerg herreder. De øvrige gårde - FT'erne + protok. f. udst. oph.b. (3)

Tilsyneladende skete der en vis fordeling af den svenske arbejdskraft på flere gårde, samtidig med at nytilvandringen dalede. Dog skete der en stigning i antallet af svenske tjenestefolk på gårdene Skaføgård og Hevringholm.

At det var den største gård i herredet, der startede med at hente arbejdskraft i Sverige, var ikke mærkeligt. Det kan skyldes, at der har været et større behov for løs arbejdskraft i sommermånederne, end man har kunnet dække lokalt, samtidig med et vist ønske om at få en billigere arbejdskraft. (4) Det er karakteristisk, at af de mange svenskere, som arbejdede på Gl. Estrup i 1850'erne, vendte det store flertal tilbage til Sverige. En del gjorde rejsen flere gange. De har altså været en slags sæsonarbejdere eller kontraktarbejdere, som har haft ansættelse for en periode. Det var især mændene, som rejste frem og tilbage. Af de registrerede hjemrejsende svenskere var 23 mænd og 5 kvinder. Af disse rejste 20 mænd hjem om efteråret, d.v.s. efter endt sommerarbejde. De 5 kvinder, der er registreret som hjemrejsende, fordelte sig med 2 hjemrejser om efteråret og 3 om foråret. Tilsyneladende var kvinderne fæstet for længere tid ad gangen end mænd. F.eks. fra 1. maj til 30. april.

Netop det, at der udover det nødvendige minimum af arbejdskraft til hele året var behov for ekstra arbejdskraft i sommermånederne især i høsten, kan have gjort det ønskeligt at benytte letbevægelig arbejdskraft, som kunne ansættes for sommeren, og ikke var til belastning i vintermånederne som arbejdsløse.

I årene 1856-60 var Fausings indbyggertal omkr. 700 personer - (5) FT 1860 - 718 indb. I denne periode må vi antage, at der konstant var ca. 17-18 svenskere ansat på Gl. Estrup med en forøgelse i sommermånederne. Det er knap 3% af befolkningen. Det store flertal var under 30 år (42 ud af 63). Det har været et ganske betydeligt indslag i sognets unge beboere.

Fausing sogn var domineret af Gl. Estrup, som udgjorde 1/3 af sognets jord. I 1855 blev Gl. Estrup overtaget af Jørgen Scheel efter hans moder, enken til Christen Scheel. Gården var på det tidspunkt i forfalden stand. Jørgen Scheel solgte det meste af bøndergodset fra og indledte en omfattende beplantning af de dårligste jorder. (5)

På samme tid foregik der i Danmark store dræningsarbejder i vådarealerne. To af de svenske karle, som arbejdede på Gl. Estrup var »engvandingskarle«, så det er rimeligt at antage, at man på Gl. Estrup også har haft dræningsarbejde i gang i engarealerne. Netop disse to områder, tilplantning og dræning kan på dette tidlige tidspunkt have nødvendiggjort ansættelse af mere specialiseret arbejdskraft end den, der fandtes på stedet. Det er nærliggende at tænke sig svenske skovarbejdere i træplantningsarbejdet. Dette kan samtidig give en forklaring på, hvorfor tilgang-

en af svenskere til Gl. Estrup ophørte. Der var tale om begrænsede arbejdsopgaver.

Hvor kom de fra.

Flertallet af de svenske indvandrere kom fra Skåne og Småland. De samme områder, som afgav store mængder af udvandrere til de oversøiske områder. Man kunne have en formodning om at det især var fra de svenske vestkystområder, da rejsen i hvert fald i de tidligste år foregik af søvejen, men tværtimod kommer flertallet fra områder inde i landet, som er stenede og vanskeligt opdyrkelige. Områder, som netop i disse år led under stor overbefolkning i forhold til produktionsmulighederne.

Hvor de tidlige amerikarejsende hovedsageligt var bønder eller børn af bønder, altså personer med en mulighed for at realisere ejendom, var de svenskere som rejste til Danmark blandt de socialt dårligst stillede grupper i samfundet. Husmænd, indsidderne og børn af disse udgjorde det store flertal. (6)

Disse svenske landarbejdere og tjenestepiger havde i forvejen lang tradition for arbejdsvandring indenfor deres eget land. Derfor er det nærliggende at tænke sig, at disse arbejdsvandring til Djursland kan have foregået i længere tid, end den her påviste. Undersøgelsen viser jo kun en femårig periode, hvor der er stor tilgang. Efter 1860 daler tilgangen stærkt.

Det vides ikke bestemt, om der er svenskere på dette billede af tjenestefolk på Gl. Estrup i 1902, men muligheden foreligger.

Kilder til belysning af svenskernes ophold i Fausing sogn.

Kirkebøgernes til- og afgangslister. 1855-1870.

Tjenestefolk skulle tilmelde sig hos præsten, når de ankom og framelde sig ved afrejsen. I til- og afgangslisterne noteredes navnet, alderen, arbejdsstedet (sogn, by el. gård) og hvorfra eller hvortil, der rejstes. Nationalitet skulle ikke oplyses. Kun hvis præsten skrev det som en randbemærkning, er der oplysning om en udlændings hjemland. Derfor er det antal, som har kunnet registreres, noget mindre end det faktiske antal svenskere, som kom til Fausing sogn. F.eks. har det ikke været muligt at medtage personer, som kom fra andet sogn i Danmark, selvom de havde svensklydende navne, hvis det ikke var nævnt at vedkommende var svenskere.

Fra kirkebøgerne er kun taget de personer, som rejser til eller fra Sverige, samt de, der er benævnt svenskere.

Der er registreret ialt 55 personer, af disse er 17 registreret flere gange ved indrejse og hjemrejse. 20 af de registrerede rejser direkte til eller fra Sverige. 5 personer bliver med sikkerhed i Danmark. Det er dog sandsynligt, at der af de sidste 30 personer er en del, som rejser videre til ny tjeneste andetsteds i Danmark, ligesom en del af dem ikke er blevet registreret ved hjemrejse til Sverige. 10 personer ankom for vintertjeneste og er ikke registreret bortrejst, kun 1 af disse er registreret senere i en folketælling. 20 personer ankom i maj måned, og man må formode, at en del af disse er vendt hjem til Sverige efter høsten eller er rejst til anden tjeneste i Danmark.

At sæsonarbejde var almindeligt fremgår af det høje antal mænd i forhold til kvinder. Af de registrerede personer var 41 mænd og 14 kvinder. Før 1860 fordeler de svenske tjenestefolk sig på 37 mænd og 10 kvinder. (7)

Af de svenskere, der er registreret i kirkebøgerne i Fausing sogn, var 43 ansat på Gl. Estrup. Disse fordelte sig på årene 1855-70 således:

1855	9	1861	0
1856	13	1862	1
1857	11	1863-67	0
1858	20	1868	1
1859	8	1869	3
1860	9	1870	2

De svenskere som har opholdt sig i Fausing i flere år er talt med i hvert enkelt år.

Aldersfordelingen var, som man kan forvente det, når det drejer sig om tjenestefolk, med overvægt til de yngste aldersgrupper. Over halvdelen var under 25 år.

Kirkebøgernes til- og afgangslister er ikke tilstrækkeligt pålidelige til at sige, at det antal man kommer frem til, er det rigtige. De kan kun betragtes som fingerpeg om, hvordan gruppen af svenskere var sammensat, og give en formodning om, hvor

[illegible]

stor gruppen var. Det er sikkert, at den må have været en del større end det her skitserede. Dette kan begrundes i, at kun 6 af de svenskere (22), som opholdt sig i Fausing på tællingsdagen d. 1. febr. 1860 er fundet i kirkebøgerne, og det er usandsynligt, at de resterende 16 personer alle skulle være kommet til sognet før 1855.

Protokollen for tilsyn med rejsende og fremmede.

Den store herregård Gl. Estrup var den førende med hensyn til brugen af svensk arbejdskraft. Men hvor andre gårde i herredet først for alvor begyndte at ansætte svenske tjenestefolk efter 1860, var Gl. Estrups svenske arbejdsstyrke stærkt dalende i antal. Dette viser sig endnu tydeligere i protokollen for tilsyn med rejsende og fremmede. Denne protokol, som registrerede fødestedet, navn, alder, erhverv, sidste opholdsted og, hvis der var tale om afrejse, hvorhen, har over en 25 års periode fra 1876-1901 ialt 30 registreringer af svenskere. Det fremgår tydeligt, at den direkte indvandring til Fausing er dalende. Af de 30 personer er kun 7 registreret som rejsende til eller fra Sverige. 3 personer registreres senere i folketællinger. Desværre opgiver protokollen ikke arbejdsstedet, men bortset fra en snedker og en husholderske, er alle tjenestefolk. At den måde hvorpå den svenske arbejdskraft anvendtes var ændret fremgår af, at fordelingen mellem kvinder og mænd nu er med en mindre overvægt til kvinderne. Der er 14 mænd og 16 kvinder.

Tilsyneladende er de svenske tjenestefolk mere og mere indgået som en del af den almindelige arbejdsstyrke. De fleste af dem har boet og arbejdet i landet sandsynligvis i flere år. Dette viser sig bl.a. ved deres alder, som er steget, set i forhold til aldersangivelserne i kirkebøgerne.

Aldersfordelingen blandt svenskere i Fausing sogn registreret i protokol for tilsyn med rejsende og fremmede 1876-1901 samt kirkebøgerne.

<i>Alder</i>	<i>Protokol</i>	<i>Kirkebog</i>
15-19	2	12
20-24	9	15
25-29	3	6
30-34		7
35-39		
40-44	5	2
45-49	2	
50-54	3	
55-59	2	
60-64		
65-	1	

Hvor svenskerne i kirkebøgerne var aldersmæssigt koncentrerede i gruppen under 35 år med hovedvægten på aldersgruppen 15-24, indeholder protokollen et relativt højt antal ældre tjenestefolk i alderen 40-59, en enkelt over 65 år. De 7 som er registreret som rejsende til eller fra Sverige er alle under 25 år, af disse er der kun en, som rejser videre til anden plads i Danmark, de andre rejser tilbage til Sverige.

Folketællingerne.

I de førnævnte kilder, var det muligt at konstatere nogle af de bevægelser og forandringer, som skete indenfor gruppen af svenske tjenestefolk i sognet. I folketællingerne er dette ikke muligt, bl.a. på grund af de store intervaller, som er imellem de enkelte tællinger.

Til gengæld kan folketællingerne give oplysninger om de mere fastboende indvandrere, samtidig med oplysninger om anvendelse af svenske tjenestefolk i vinterperioden, hvor arbejdsstyrken var lavest.

I folketællingerne viser det sig tydeligt, at den store indvandrings aktivitet stopper på et eller andet tidspunkt i løbet af 1860'erne. I 1860 er der 22 svenskere i sognet, 1870 - 7, 1880 - 8 og i 1890 4.

Protokol over udstedte opholdsbøger.

I 1875 blev loven om tilsyn med rejsende og fremmede indført, hvilket betød at alle udlændinge nu skulle have udstedt opholdsbog, denne gik i stedet for evt. skudsmålsmålsbøger, rejsepas. Opholdsbogen blev udstedt en gang for alle, og skulle forevises hos de stedlige myndigheder ved flytninger, både indenfor landets grænse og ved gentagne indrejser.

Der er i perioden 1875-1906 kun indskrevet 9 personer i protokollen, som får udstedt opholdsbog i Fausing sogn. 3 i 1875, 1 i 1882, 3 i 1883, 1 i 1903 og 1 i 1906. Af disse er 4 registreret i andre kilder. De tre som afrejst til Sverige i protokollen for tilsyn med rejsende og fremmede. En tjenestepige er registreret i folketællingen 1880, nu er hun husmoder, gift med en husmand.

Afslutning.

Den store svenske indvandring til Danmark i sidste halvdel af 1800 tallet viser sig i de demografiske kilder i Sønderhald herred, hvor der i 1850'erne især var stor tilgang af arbejdskraft til herregården Gl. Estrup. Disse svenske tjenestefolk var sandsynligvis for mændenes vedkommende beskæftiget med forbedring af Gl. Estrups jorder. Da disse arbejdsopgaver var tilendebragt, ophørte også den store tilgang af svenskere til Fausing sogn. Dog var der i hele perioden op til århundredskiftet svenskere i Fausing sogn.

Disse mange unge svenskere må have haft en vis indflydelse på livet i sognet og på herregården (i 1860 FT var flertallet af tjenestefolkene på Gl. Estrup svenskere).

Dette er det dog ikke muligt at bedømme, ud fra de demografiske kilder, her er det nødvendigt at gå andre veje.

En yderligere undersøgelse af forholdene omkring de svenske herregårdskarle og piger på Gl. Estrup ville være et værdifuldt led i herregårdshistorien.

NOTER:

1. Kilder: Folketællinger 1860-1890. Kirkebøgernes til- og afgangslister 1855-70. Protokol for tilsyn med rejsende og fremmede 1875-1901. Protokol over udstedte opholdsbøger for Rougsø, Sønderhald og Ø. Lisbjerg herr. 1875-1906.
2. Indenrigsministeriets l. kontor, Journalsag 1857 nr. 114. Agent Busch nævnes i indberetningen fra Randers amt, som den der indførte flest til området. Han fæstede karle og piger, som fik en noget mindre løn det første år, end normalt, da der i fæsteaftalen indgik fri rejse og fæsteafgift, som betaltes af arbejdsgiveren.
3. Det er klart, at hvis kirkebøgerne var blevet gennemgået for de sogne, hvor de andre gårde ligger, ville der være nogle flere tjenestefolk også på disse gårde. Årsagen til at jeg valgte netop at gennemgå kirkebøgerne for Fausing sogn, var det meget høje antal svenske tjenestefolk på Gl. Estrup i 1860.
4. Der er flere beretninger om det højere lønniveau i Danmark. I beretning om lenenes tilstand nævnes udvandringen til Danmark i beretningen fra Hallands len første gang i 1848, hvor det hedder, at der var udflyttet en mængde arbejdsfolk til Danmark »- selv blandt de yngste kvindfolkderes krav er beskedne og måske mindre end i almindelighed.« (Rich. Willerslev: art. i Fortid og Nutid, bd XXIX, hft 2, 1981.-) Falbe Hansen nævner i 1869 den svenske indvandrings gunstige indvirkning på økonomien, som følge af løntrykket. (Rich. Willerslev: Den svenske indvandring til Bornholm. Scandia 45, 1. 1980.)
5. Trap: Danmark 1859.
6. Kronobergsboken 1878: art. Lars-Olof Larsson: »Utvandringen från södra Småland«.
7. Senere ændrer billedet sig væsentligt. Røearbejderne bl. a. på Lolland var i slutningen af århundredet hovedsageligt svenske piger.

Beo solo Benedictio,
Cui uni laudes cantat cuncta
q Jesu Christo, haec laus est et gloria

Min. *fid. bene*
Regn. Habs. Reg.

Lyronij in pando hys et hys nandeban
Jus hys pando hys et hys nandeban. den pando
godfys, pando hys et hys nandeban.

Syr: 29 v: 1. et 10.

hys pando hys et hys nandeban
hys pando hys et hys nandeban. den pando
godfys, pando hys et hys nandeban.

Syr: 8 v: 15.

Loan in q hys nandeban in d. hys, nandeban in hys
nandeban, den nandeban in d. hys.

Gul: 6 p. 10.

To nandeban nandeban in d. hys, nandeban in d. hys
nandeban, den nandeban in d. hys.

Syr: 29 v: 2-3.

Christ in d. hys nandeban in d. hys, nandeban in d. hys
nandeban, den nandeban in d. hys.

1672-1818

scripsit Anno 1672
die 2. Janu.

Handwritten signature

Et in omni hys nandeban in d. hys, nandeban in d. hys
nandeban, den nandeban in d. hys.

1685-1722 Janu. Die 2. Janu.

Deo solo Benedictio.

Cui uni laudes cantat cor meum.

I Jesu Nafn, Ham til ære och mig til gavn.

Min fuldkommen Regnskabs Bog.

Hvorudi er samlet hvis aff Guds naade-haand jeg hafver at kunde udlaaue eller for andre godsige, saavel som hvis jeg til andre er skyldig.

Syr: 29 kp. 1 et 10.

Hvo som laaner sin næste hand gler en miskundelig gierning, och hvo som hafve gods, hand skal det giere: Der er mange som iche gierne laaner noget, dog iche af nogen ond vilie, men hand befrychter sig at miste sit

Syr: 8 kp. 15.

Laan iche den som er veldigere end du est, men laaner du handem noget, da acht dette at vær borte.

Syr: 6 kp. 15.

Giff du skyldner ochsaa andre igien, det du hafver laant paa den forsag tid, holt dine ord och hanle iche bedrageligt med handem, saa finder du altid din nedterft.

Scripsi Anno 1674

die 2 Janr. S.J.Winther.

(Seren Jensen)

Efter min sl. formand hæderlig, Begret Vellærde oc nu salig hos Gud, Sl. Hr Seren Jensen Vinther, har jeg under skreven denne Regenskabs m.m. bog, antaget oc autoriseret, til at inføre derudi Credit oc debet saa rigtig --- færdig, som jeg achter oc ønske derfor at hafve for Gud i Himmelen --- samvittighed, saa jeg næst Guds bistand skal iche give noge ~~u~~ vitterlig uret, dersom nogen derfor mig beskylder, saa sætter jeg den alvidende Gud til --- mellem mig oc ham, thi Gud skal føre hver gierig for dom oc da skal ---- -- at paa staa.

1683 d. 2 Januar

Ole Peersøn Oye.

Årlev præstegård fra havesiden

En »fuldkommen regnskabsbog« fra 1674.

AF HELGA SØRENSEN

Det er et skrift af ret høj alder, vi ser her foran. 309 år siden er det, den blev prentet. Det er forsiden til en regnskabsbog, ført af 3 forskellige præster i Aarslev-Hørning-Lime sogne, som dengang hørte sammen.

Den første præst, der førte sit regnskab i bogen, var Søren Jensen Winther. Han var præst her fra 1672 til sin død 1682. Han stammede fra Aarhus, hvor hans far var købmand. Vi kan se af regnskabet, at to af hans brødre, Peder og Hans Jensen Winther, fortsatte der som købmænd.

Søren Jensen Winther blev gift med Anna Christensdatter. Hun var en datter af den forrige præst, Christen Olufsen. Anna Christensdatters mor, Anna Nielsdatter, boede efter mandens død på Eistrupgaarden. Efter Søren Jensen Winther kom her en præst, der stammede fra Tronhjem i Norge. Ole Peersøn Øye hed han. Han har sikkert læst til præst på universitetet i København. Han var præst her til 1724. I 11 år var han provst. Han blev gift med pastor Winthers enke. Dengang måtte en præst jo almindeligvis overtage en eventuel enke sammen med embedet.

De sidste sider i bogen er rent landbrugsregnskab, de går fra 1764 til 69, og må være ført af Laurits Nielsen Brunou.

Regnskabsbogen befinder sig på landsarkivet i Viborg, men vi har fået en kopi til vort arkiv i Sønderhald, hvor man kan studere den nærmere. Vi synes, den er spændende, og derfor vil jeg prøve at fortælle lidt om dens indhold.

Om præstefamilien hører vi en hel del. Især pastor Winthers familie. Men også i Øyes regnskaber møder vi de samme personer, da han jo ved sit giftermål med enken »overtager« familien.

Med svigermoderen, Anna Nielsdatter på Eistrupgården, og med broderen Hans Jensen Winther, købmanden i Aarhus, er der flere sider regnskab. I et af dem står: 1675» lod jeg oplægge på moders loft i Aarhus 37 td. rug.« Faderen, Jens Sørensen Winther, døde 1670, så mon moderen, Mette Thestrup hed hun, har ført købmandshandelen videre? - Ja, lige så mange svar man får, lige så mange nye spørgsmål dukker der op.

I et skifte efter Jens Olufsen, »i Vestergaard her i byen«, får pastor Winther nogle penge, som han i sin tid har betalt Chr. Sejersen i Ørsted for sin svigerfar Chr. Olufsen. - Var denne Jens Olufsen en farbror til præstens kone? Også hendes brorsønner møder vi - Christen Nielsøn Friis - Jørgen N. F. senere købmand i Aarhus - Jens Friis, Tustrup - og Niels Friis. Mon de har været faderløse? For 1674 sendte pastor Winther Jørgen N. F. til Randers, til Povel Enevoldsen »danske skolemester« i Randers. Der skulle betales 2 mark om ugen for »kost og læsning«. - Da Jørgen i 1675 kom derfra og til Aarhus, fik skolemesteren for flittig undervisning 4 skp. rug. 1683 blev broderen Niels sendt ud til samme skolemester, men da af pastor Øye. 1691-92 bor pastor Øyes datter Christiane og stedsønnen Jens Winther hos hr. Knud i Randers. Mon de søgte skoler der? 1693 er Jens i København - vel på universitetet (han blev senere præst i Mygind). Der ser man i regnskabet, hvordan pastor Øye skikker ham penge og andet med forskellige mennesker, engang 25 rdl. ved Hans Bendixen i Aarhus (han var pastor Winthers svoger) - i maj 94 sender han 20 rdl. ved Jens Sørensen, Rygaardstrand (bådejer?) - og senere, 11 rdl. til bøger.

Midt i dette regnskab, er der nogle ret personlige bemærkninger »Min søn, Jens Sørensen Winther, har jeg anvendt på (siden der blev skiftet efter hans salig far, og jeg tog mig på ham, og de andre hans søskende, ved Guds hjælp, at holde frem) til klæder, skolemesters løn i huset, såvelsom udi Aarhus et år, og i Randers tre år, nok i København et år - 400 sletdaler. Dem jeg med min gode vilje har udgivet, ikke så meget fordi jeg dertil har mig i skiftet forpligtet, som fordi jeg elsker ham og de andre hans søskende, som mine egne børn.«

Mere fra samme regnskab: for en sort klædes klædning 20 rdl. - til maden i »Elephant« 2 rdl. - »flyet ham en paryk for 4 rdl.« - betalt skrædder for klædningen, 2 rdl.

Senere møder vi også pastor Øyes søstersøn »hæderlig og vellærde studiosus Peder Abel af Tronhjem« i København, sikkert også på universitetet.

Ja, mange ting havde præsten at tage vare på. Han skulle bl.a. sørge for, at folk betalte deres tiende, og vel også sørge for, at kirkernes ejere fik deres part. Aarslev kirke hørte under Brusgaard. Lime kirke ser ud til at høre til Rygaard, for 2. juli 1675 var præsten på Rygaard »at gøre afregning med hr. Lauritz Bording for det korn jeg skulle give ham af Lime sogn,« det var om året 24 td. sæderug. I de 5 år regnskabet løber, blev kornet leveret til Søren Michelsen Pøell i Aarhus.

Hørning kirke ejedes dengang af oberst Hans Friis. 1695 får præsten (d.v.s. embedet) overdraget tienden fra en gård i Selling, for at føre opsigst med det af obersten oprettede Hørning hospital. På hospitalet kunne også bo forældreløse børn, måske er det sådan et par drenge, vi møder i marts 1704. Da er »Jacob Degn i Hørning af mig betalt for liden Christen Basballe og hans broder Jacob deres kost, og skal efter denne dato søge betaling hos hr. Jens Winther i Mygind, som har antaget deres værgemål«.

-Samme Jacob Christensen Degns søn, Peter, skal »for bælgen på orgelværket at trække« årlig have 5 sletd.

Tienden hos bønderne kunne det knibe at få ind. 1675 førte pastor Winther en retsag mod Peder Pedersen i Lund for at få 2 års tienderestancer ind. Det kostede ham 6 mark og 12 skilling at føre sagen.

1708 står: Anders Madsen i Hørning skylder mig på hans tiende for 2 skp. rug á 27 sk. - 2 skp. byg á 15 sk. nok skylder mig for hans tiende 1709 for 7 skp. rug á 30 sk.

Også den gamle præstefrue skulle have del i tienden. Der står bl.a. »† aug. 1675 accoderede jeg med hende om Aarslev korntiende, som jeg skal anamme i kirken på hendes vegne, og give hende efter denne dag, så mange år Gud vil, vi lever tilhobe - er hver år 6 td. rug og 20 td. byg.«

Det er ikke kun i dag, vi må spæde til, når riget lætts penge. Der kunne f.eks. være en stor regning at betale, når en prinsesse skulle giftes. 1680 blev Chr. d. 5.s datter Ulrikke-Eleonora gift med Karl d. 2. af Sverige. Da betalte svigermor, Anna Nielsdatter, 3 rdl. og 9 m. for Aarslev sogn til Tustrup. Så det har måske været herremanden, der skulle sørge for at få denne ekstraskat ind - den kaldtes prinsessestyr.

Der var i de år mange ekstraskatter at betale. Her er en af dem: »Christen Jensen kom til mig at tjene Mikkelsdag 1699, skal have pengeløn årlig 8 sletd. deri skal han afkortes 1 sletd. efter kongens forordning, som er den ottendedel af hans løn, i indskrivningsskat.«

Dengang måtte man have soldaterne boende ude omkring - marts 1677 betalte pastor Winther sin svigermor 1 sletd. til soldaten, så hun har vel haft en boende.

Nu har vi flere gange mødt præstens svigermor. Hører vi intet til hans kone? Jo, hun er der skam også. Bl.a. i et regnskab med Erik Guldsmid i Randers. 8 nov. 1679 står der: for et par sølv knivskafter til min kone, 3 mrk. 8 sk. - 30 maj 74 »er så klaret til denne dag, alene min kones perler hun solgte ham, som endnu er ubetalte. Samme dag leverede min hustru ham, til en liden guldkæde, 5 ducater. 12 aug. fik hun kæden igen, vejede rigtig 2 lod, skulle give ham for loddet til arbejdsløn 10 mrk. - er 5 dlr.«

21 okt. 1675: regnskab med Søren Væver i Voldum »leverede han arbejde, han har gjort for min hustru, 35 alen blågarnsdrejl, fik for alen 3 sk.« - 25. maj 1675: regnsk. m. Oluf Væver i Benstrup »fik han for min hustru at væve smålærred på 60 alen. 21. sept. fik vi fornævnte 60 alen, beløb arbejdsløn sig til 3 dlr. 3. mrk. som blev straks betalt«.

30 marts 1676: i et regnskab med svigermøderen »købte min hustru til hende, som min kone selv betale, 10 alen polements (silkestof) á 2 mrk. er 5 dlr.«

Vi får også at vide, at præstefruen havde amme til sine børn. 1674, 14 dage efter Mikkelsdag, kom Maren Jensdatter i huset som amme for datteren Mette. Hun rejste derfra i 1677. I løn skulle hun have 14 mrk. hvert halve år, og hun fik, som også de andre i præstens tjeneste, pengene udbetalt efter behov - 23 juni til et par

ske, 3 mrk. - 28 juli, 1mrk. til skrædderløn. - 16 sept. 2 mrk. til Søren Løbekræmmer. - 29 sept. 7 alen vadmél á 8 sk. og 2 alen rød vadmél á 18 sk.

Der må en overgang have været to ammer i huset, for 1676, ved juletid, kom Anna amme i huset for at opamme den liden Jens. Hun skulle have 3 sletdaler halvårlig. Hun har nok ikke boet hos præsten, for hun fik på sin løn både rug og mel. Præsten gjorde indkøb for hende i Aarhus - 2½alen sort klæde for 6 dlr. 1 mrk. - 2 alen katun, 2 mrk. 8 sk. - 4 alen lærred til en kjole, 1 mrk. 12 sk. Otto skrædder »for kjolen at sy« 1 mrk. 1sk. - til en skjorte »noget hjemmegjort tøj« - tøj + syløn, 1 dlr. 3 mrk. 6 sk.

1683 er Anna amme hos pastor Øye for at opamme den mindste datter.

Der var mange folk i præstens brød. Jeg har talt op, hvor mange forskellige der er nævnt fra 1672 til 1709. Der er navne på 40 mænd og 17 piger, men det er vist ikke dækkende, for der er ikke nær lige mange hvert år, og nogle år er der slet ingen piger nævnt.

I april 1672 kom Niels Mortensen Klog i tjeneste. Han skulle have 12 sletdaler årlig. Han har været trofast i tjenesten, for det sidste regnskab med ham er fra 1695. Han er nok kommet hertil fra egnen nord for Randers fjord (der var i Mellerup en præst med efternavnet Klog), og et par gange fik han penge »da han ville over fjorden«. I 1677 fik han af sin løn 1 dlr. 2 mark, da han skulle til sin morbrors begravelse i Støvring. I nov. 1680 var han til barsel i Mellerup. Ellers fik han også sin løn efter behov, f.eks. til tobak og piber, 1mrk. 3 sk. - til et par sko, 1 dlr. 1 mrk. 1 sk. Længere henne i regnskabet ser det ud til, at han selv har stiftet bo, for bl.a. okt. 1680 får han et beløb »som han ville købe lam for i Flinthuset« og et par gange skal pengene han får, bruges til husleje.

Et regnskab med Peder Nielsen »som tiener mig« går fra 1676 til 79, og da havde han allerede tjent der i nogle år, ser det ud til. Han må selv have haft ejendom, for præsten købte engang et sort øg af ham, en anden gang to polte, og gav ham sædekorn flere gange. Derforuden fik han, som andre tjenestefolk, vadmél, lærred, støvler og sko.

4. okt. 1682 kom Rasmus Elkær i tjeneste som alvlskarl. Foruden at få løn af sæden, skulle han have et par sko, 6 alen lærred, 4 alen vadmél for et halvt år.

For pigerne står der ikke ofte nævnt noget om naturalier. Et par eksempler: »Mar-en Michelsdatter af Hørning kom til mig påsken 1684, skal have 6 daler om året«.

1676 kom Kirsten Pedersdatter i tjeneste hos præsten »skal have hvert halve år 10 mark og intet videre«. Hendes regnskab går over 3 år.

Med gårdens drift har der været meget at se til. Dyrene skulle passes og jorden dyrkes.

Præsten har, som de andre bønder i byen, benyttet byhyrden. Han hed dengang Rasmus Burcheson. Her er et brudstykke af hans regnskab: »4. juli gjorde jeg regnskab med ham angående til høsten sidst afvigte, og fik han, foruden de ovennævnte 3 skippe rug, 6 skp. rug. Resterer ham så ialt 6 skp. byg. Har bekommet

herpå 2 skp. malt, rester så 4 skp. 19. okt. fik han sit mel for i sommer«.

Der er også et regnskab med Johanne Olufsdatter, der vogter svin. Hun har nok ikke været så gammel, for det var hendes mor, der hentede hendes løn hos præsten. Et år havde hun 28 store svin og 9 polte at passe. Hun fik 5 skilling for hvert dyr i vogterløn. Præsten fik også nogle kreaturer passet udenbys. 1680 sendte han 8 stude op til sin svoger, Jens Jørgensen, for vinteren. Og i april kom de samme kreaturer på græs hos ham.

1677 sendtes 2 blakhjelmede stude og 2 sorthjelmede, på foder hos Peder Mogensøn i Hørning.

Temmelig langt hjemmefra kom nogle grise i oktober 1675. 18 stk. blev sendt på olden hos Jesper Philipsøn i Skanderborg. Det kostede 24 sk. pr. stk. 26. november bragte Niels Holstermand grisene hjem til præstegården igen.

De allermindste husdyr er her også! Til Niels Skrædder i Gunnestrup, satte pastor Winther i 1676 et bistade. I 77 fik de deraf 2 sværme. I 78 »blev den ene sværm død«, af den gamle sværm slog man 4 kander honning. I 81 »tog vi fornævnte bier op, eftersom de ikke ville formere sig, og har vi så intet videre at dele med hinanden«.

Der blev også handlet med kreaturerne. 1699 skylder forvalteren på Clausholm, Peder Jensøn Hegelund, 120 rdlr. for 6 par okser. 1700 køber han 7 okser til samme stykpris. 1701 køber han 5 par, for 21 rdlr. parret.

Årslev præstegårds udbygninger

Flere gange enten køber eller lejer præsterne jord. 1674 købte pastor Winther 3 enge i Birchet (Kallehave) af velbyrdige frue Elsebeth Juel til Brusgaard. De kostede 3 rigsdaler. Året før havde han haft 3 svin på olden derude.

6. april 76 lejede han en eng af Michel Østergaard her fra Aarslev. 1683 lejede pastor Øye, af samme mand, et stykke havreland, samt en eng i Skamenge og en i Vesterenge. 22 febr. 84 står: »lejede jeg atter ovenmeldte engstykker af Michel til sommer, må Gud give helse og godt vejr. Gav ham straks derfor 15 mark«.

Januar 1682 skriver pastor Winther (det år han døde) »accorderede jeg med Søren Pedersen Ladefoged i Virring om en eng, som kaldes Søren Ladefogeds Vesterholm«.

Her er et lille glimt af byfællesskabet, »1715 fik Lars Persen Grim 4 daler for gadekilden at opstemme, hvoraf jeg selv betale den ene daler, de 3 dlr. skal bymændene svare mig«.

Vi møder flere forskellige håndværkere i regnskaberne. Jens Smed i Assentoft - Jens Pedersen Hiulkarl - Ole Techemand af Tammestrup, han købte 1685 2 skp. rug for 5 mark af præsten. Med Niels Snedker, boende i Veedhuset her i Aarslev, er et regnskab fra 1674 til 85, altså under begge præster. Der står desværre intet om, hvilket arbejde han har udført. Men han må have haft landbrug også, for han får tit sædekorn.

Også med Niels Smed her fra byen, er der regnskab. Desværre står der heller intet om, hvilket arbejde han har udført.

Der er 4 års regnskab med havemanden, Ludvig Nielsen Poder. Han skulle årlig have 3 sletdlr. for at holde præstens have ved lige. I juni 1678 står der: »accorderede jeg med Niels Hvas om mit dige at gøre, og mit fald- blev forenet om 6 skilling om dagen«. Arbejdet tog 17 dage.

I maj 1676 kom Niels Murmand fra Krstrup til præstegården for at lave to nye gruer, og for, »ovnen ganske at forfærdige, skorstenen over og under at føre til ende alt«. Derfor fik han 4 dlr. 1 mrk. Og hans søn fik 2 mrk, i drikkepenge.

29. august 1676 kom Søren Sørensen Bødker fra Randers for at gøre et nyt kar. Præsten købte desuden to halvtønder af ham.

19. oktober 1675 fik præsten, fra Anders Skomager, 2 huder hjem, som skomageren havde banket for ham. Det kostede 5 mrk. 4 sk. Samtidig leverede han skomageren en kohud og en kviehud til bankning. 4. marts 76 fik han de to huder igen. Samme tid fik han, til sine folk, lavet 7 par sko og 2 par støvler - til sig selv, 1 par sko, - og til sin kone, 1 par sko og 1 par tøller. Og fik »flechet« 1 par støvler, 1 par sko og 1 par tøller.

Foruden indtægter af gården, er der et par eksempler på, at præsten har fået lidt for »ekstraarbejde« ved kirketjenesten. I et regnskab med Sivert Jensen står 8. marts 1674: »begravet et barn for ham og prædiken over det - er lovet mig derfor et læs hø. Er betalt mig 6. juli 76«. 1679 betalte Michel Østergaard for to ligprædikener.

Flere gange er der regnskaber med folk, der har lånt både sædekorn og penge af præsterne. Således Niels Persen i Vanborre, »til låns 2 sletdaler, at betale til høsten - Rasmus Jensen lånt 1 sletdlr. inden en måned at betale«. Tit får præsten korn eller hø tilbage på de udlånte penge.

Oftest måtte låneren sætte noget i pant. Således Niels Jensen Bang i Vester Alling. Han lånte i 1702 4 sletdlr. og satte i pant et sort hjemmegjort skørt.

1692 lånte købmand Jens Karmarch i Randers, af pastor Øye, 120 sletdlr. Han satte i pant: 1 sølvkrus, 2 forgyldte bægge, 1 forgyldt kaffekande og et smykke.

Bønderne lånte ikke kun, de købte også korn hos præsterne. Det gjorde Niels Andersen og hans svoger Christen Sørensen i Ovstrup i Lime sogn. 10. december 1697 købte de 12 skp. rug á 2 mrk. 4 sk. »at betale til påske«.

Bønderne måtte også køre med præstens korn. Bl.a. da han, 16. januar 1693, skulle have sendt 18 td. rug til Aarhus med 4 vogne af Aarslev. Og den 27. februar kørte Per Bonde, Michel D. Jespersen, Niels Sørensen, Peder Heegaard af Lime, Jens Andersen, Poul D. og Niels Andersen af Lemmer, til Aarhus med 24 td. byg.

Der er også et par kvinder, der fragter varer for præsten. I et regnskab med Jacob Degn i Hørning, står: »Sendte jeg med hans hustru til København at sælge for mig, 2 halve td. saltet lammekød og 2 ottinger smør«.

Og fra et regnskab med Karen Olufsdatter i Gunnestrup. Det er fra marts 1678: »borgede jeg hende rug 2 td. 2 skp.- skal give mig for td. 2 rigsdlr. At betale mig, når hun har gjort sin første rejse. - 9. april sendte jeg med hende til København at forhandle - rugmel, 2 td. byggryn, 2 td«.

Købmændene i Randers blev der også handlet med. 27. marts 1675 sendtes 20 td. byg til Simon Sørensen »udi« Randers, for 8½mrk. tønden. Præsten fik straks de 30 daler til en hest, han havde købt. Den 20. april købte han en laks af købmanden, for 5 dlr. 4. december 1677 gør pastor Winther og Simon Sørensen regnskab »om alt os til dato har været imellem, og gav jeg ham penge 1 dlr. 5 sk. og er så hverandre intet skyldig uden kærlighed«.

Købmand Christian Lemmiche i Randers var en alsidig købmand. I regnskabet med ham forekommer både tømmervarer, korn og guldvarer. I 1687 købes hos ham en laks »til min gode moders begravelse«.

Ved apotekeren, Mogens Skou, i Randers blev der handlet. Og ved den førnævnte Erich Guldsmed, handledes der. Bl.a. 4 dusin sølvknapper til præstens trøje. Og en søvbroche, til at forære hr. Knud i Voldum til hans bryllup. Præsten solgte sit »seyerverch« (et stueur) til guldsmeden for 4 rigsdlr. Og fik derforuden »ladet en uroe giøre i mit lomverch«. Han solgte også et stykke voks til guldsmeden. Det blev vejjet med Randers byvægt.

1678 fik guldsmeden ud til sig: »den liden sølv-kalk, at berede syge folk med«. Den skulle bruges til at forbedre den store sølvkalk, i Aarslev kirke, med.

Engang man leverede korn til Hans Bendixen i Aarhus, fik man med vognene tilbage: 1 kande og 3 pæle fransk vin, og 1 kande, 3 pæle fransk brændevin.

I regnskaberne med pastor Winthers bror, købmanden Hans Jensen Winther i Aarhus, veksles mange forskellige varer. Engang en bryggerkedel på 100 pd. Noget af den blev betalt med den gamle kedel. 1677 sendtes ud til Aarhus: 1 td. tyrekød og 1 tyrehud. I 1680 bl.a. byggryn, hvedegryn og flæsk.

Og præsten købte honning op til købmanden.

14. december 1676 står der, at pastor Winther, på sin brors vegne, skulle afkræve Hørning kirke-værge 50 sletdlr. for bly. 29. oktober står: »sendte jeg ham, som Jørgen skulle forhandle for mig udi Norge, 1 td. hvedegryn, 1 td. saltet gris og 76 stk. røget kød«.

Også til købmand Chresten Vegerslef i Aarhus sendtes varer. 14. januar 1681 står: 12 sider flæsk, vejede 19 lispd. og 5 pd. »har bekommet derpå en rød strikkel nat-trøje, for 5 dlr. 2 mrk«, 11. januar 82 står der: sendt mig en td. humle og 1 td. torsk, som jeg sendte ud igen, da den ikke var god, bekom derimod 1 otting spegesild.

Januar 1684 sendte pastor Øye ham: 1 td. oksekød. Og i august: 13 lammeskind og 2 kalveskind.

Her, midt i travlheden med køb og salg, vil vi rejse hjem igen, til vor egen tid. 300 år er gået, og meget har forandret sig. Men det daglige arbejde, med at få alt til at fungere så godt som muligt, både ude og hjemme, er nok ikke blevet meget anderledes.

Drittel og lurmærke

AF SVEND NIELSEN

I anledning af 300-året for Chr. V's forordning om mål og vægt arrangerede Landbrugsmuseet i 1983 en særudstilling om gamle måleredskaber m.m. - dog kun indtil metersystemets indførelse 1907. I denne udstilling indgik naturligvis også en smørdrittel, og det aflødte allerede under forberedelserne spørgsmålet: Hvorfor rummer en drittel lige netop 101,6 pund smør og ikke 100 pund?

Det viste sig, at det ikke var så ligetil at besvare dette simple spørgsmål, bl.a. fordi adskillige håndbøger og leksika giver fejlagtige oplysninger, men efterhånden lykkedes det dog at få de spegede tråde udredet.

Ved forordningen af 1683 bestemtes det, at smørtønden skulle være af samme størrelse som øltønden, nemlig $4\frac{1}{4}$ kubikfod = 136 pletter (131 liter). Samtidig blev det fastslået, at en tønde smør skulle veje 14 lispund uden og 16 lispund med tønden, d.v.s. henholdsvis 224 og 256 pund, og da pundet dengang kun var på 496 g, svarer det i moderne mål til 111 og 127 kg.

Smørtønden har dog næppe været meget brugt ved den almindelige smørfremstilling. Bønderne producerede ikke ret meget smør og måtte derfor bruge mindre tønder som f.eks. fjerdingen ($\frac{1}{4}$ tønde) eller andre beholdere, og selv på herregårdene har man formentlig foretrukket at bruge mindre tønder, som ikke var så tunge at bakse med. Efterhånden blev det almindeligt at bruge en tønde, der rummede ca. 100 pund smør, og som kaldtes en drittel. Ordet drittel betyder $\frac{1}{3}$, og man skulle derfor vente, at dritlen var $\frac{1}{3}$ af den officielle smørtønde, og det vil sige, at den burde rumme ca. 75 pund smør, men den var altså noget større. Det skyldtes, at netop mejeribruget var stærkt inspireret fra Holsten, og derfor regnede man også med den holstenske smørtønde, som var på 300 pund, og så passer det, at en drittel blev på 100 pund.

Dritlen blev også brugt på de mange nye andelsmejerier, der opstod i slutningen af forrige århundrede, men uheldigvis var dritlen ikke standardiseret, og størrelsen

Drittel

varierede noget fra mejeri til mejeri, og det var naturligvis et irritationsmoment for de handlende - ikke mindst i England. Og netop af hensyn til det engelske marked, som var vort helt dominerende eksportmarked for smør, blev dritlen derfor o. 1900 standardiseret og skulle herefter rumme 1 cwt = 112 engelske pund = 50,8 kg, og denne størrelse beholdt dritlen, indtil den i 1971 blev forbudt som emballage.

Den ovenfor omtalte drittel på Landbrugsmuseet er naturligvis forsynet med det obligate lurmærke, og for os nulevende danskere er lurmærket uløseligt forbundet med dansk kvalitetssmør, men sådan har det ikke altid været, selvom mærket er næsten lige så gammelt som andelsmejerierne.

Lastning af dritler.

Det stærkt stigende kvæghold i slutningen af forrige århundrede og de mange andelsmejerier der blev oprettet, efter at begyndelsen var gjort i Hjedding 1882, betød en stærkt stigende smørproduktion og dermed også en stigende eksport. Vår vigtigste kunde var England, som aftog mere end 90 % af den danske smørekseport, og eksporten omfattede ikke alene dansk smør, idet mange smørgrossister også reeksporterede en del udenlandsk smør, især svensk og senere også finsk og russisk smør.

I England havde det danske mejerismør hurtigt opnået ry for en høj kvalitet, mens det »udenlandske« smør undertiden var mindre godt. Det var imidlertid vanskeligt for de engelske forbrugere at skelne mellem ægte dansk smør og andet smør, der vitterligt også kom fra Danmark. Der var derfor blandt de danske producenter et stærkt ønske om et lovbehaftet mærkningssystem for ægte dansk smør, men smørgrossisterne var modstandere af et sådant indgreb i den frie handel, og et lovforslag herom i 1891 kunne ikke vedtages. Der viste sig i øvrigt også juridiske vanskeligheder ved at få et fællesmærke indregistreret i England, men i 1898 fandt man frem til en løsning, idet et enkelt mejeri kunne få indregistreret et varemærke, og derefter kunne dette mejeri træffe aftale med andre mejerier om, at de på visse betingelser måtte bruge samme mærke. På den måde kunne problemet klares ad frivillighedens vej, og til dette formål stiftedes i 1900 »Danske Mejeriers Smørmærkeforening«.

Der er lidt uklarhed om, hvorledes man nåede frem til at benytte det nu så kendte lurmærke. Sådannede »oldnordiske« motiver var dengang meget populære, og den danske landbrugskonsulent i London, Harald Faber, foreslog at bruge en lur som mærke, men under det videre arbejde blev mærket ændret til 2 sammenslyngede lurer, og det fortælles, at proprietær Rasmus Rasmussen, Højrupgård ved Kolding, fik ideen til denne udformning en nat på Storebælt, da han var på vej hjem fra et møde i København, hvor man netop forgæves havde drøftet, hvorledes mærket skulle se ud. Det viste sig dog, at dette lurmærke ikke kunne indregistreres i England, fordi der i forvejen var indregistreret et varemærke »To Horn«, og den endelige udformning af mærket blev derfor 4 lurer anbragt som 2 lurpar.

Første udkast til lurmærke.

Lurmærket blev endeligt indregistreret i 1901, og i løbet af få år blev det benyttet af så godt som alle danske mejerier. I 1906 blev det påbudt ved lov, at alt dansk eksportsmør skulle være lurmærket, men lurmærket var stadig kun et nationalitetsmærke, selvom det efterhånden af mange blev opfattet som et kvalitetsmærke. Det blev det først i 1911 ved en lov, der samtidig fastsatte en række kvalitetsbetingelser for at smør kunne forsynes med lurmærket.

Gældende lurmærke.

Oprindeligt blev lurmærket kun brugt til smør, men fra 1906 blev det også påbudt for flæsk, og fra 1948 kunne det også bruges på ost. Desuden er lurmærket efterhånden blevet så indarbejdet som kvalitetsmærke, at det undertiden også bruges i overført betydning på samme måde som kødkontrollens blå stempel.

Beretning 1983

Den første aktivitet blev udsendelsen af årsskriftet, noget forsinket, men i det væsentlige godt modtaget. Der er blevet anket over enkelte forglemmelser, og over at vi havde bevæget os ind på lokale områder, hvor andre kunne have gjort det bedre. Men som anført i indledningen, var det en kortfattet redegørelse, og emnet er åbent for videre uddybning.

Torsdag d. 20. januar - Årslev forsamlingshus. Lokale fortæller, Avisen refererer: »Så nåede vi det«. Huset var stuvende fuldt. Først fortalte Helga om Årslev præster fra før 1700, fra hvem der findes optegnelser og regnskaber. På dette grundlag kan man danne sig et billede af dagliglivet med præstegården som kraftcenter. Kjeld Højer fortalte om udskiftningen 1782 og 1794. I arkivet har vi et kort over Årslev fra før udskiftningen, og Kjeld Højer havde gjort et stort arbejde for at finde tilgængeligt materiale. Else fortsatte, hvor Højer slap, med byens huse og gårde, og i flere tilfælde også om de folk der havde boet der, og på grundlag af skifteprotokollerne hvad de havde ejet, om skoleholderens betrængte økonomi og meget mere. Til slut viste Frode Sørensen egne lysbilleder, som mange nikkede genkendende til, såvel motiver som personer.

Tirsdag d. 22. februar - Generalforsamling i Vester Alling forsamlingshus. God tilslutning: beretning og regnskab er omtalt i årsskriftet 1982. Der var nyvalg af Inger Rasmussen, Højgård, Langkastrup, idet Bjarke Thomassen ikke ønskede genvalg. Formanden bød Inger Rasmussen velkommen og takkede Bjarke Thomassen for godt og grundigt arbejde i bestyrelsen og håbede på fortsat samarbejde. Efter generalforsamlingen fortalte Sv. Friberg, Allingåbro, om billeder og deres opbevaring. Emnet er både omfattende og betydningsfuldt. Friberg kaldte det »Gør det nu«.

Onsdag d. 13. april - Et længe næret ønske blev indfriet med en aften i Assentoft Borgerhus, hvor Holger Garner fra Øm Klostermuseet fortalte om Gudenåens klostre. Det var en virkelig fagmand, der fortalte om dette spændende stykke historie. Selv om vi ikke ved meget om Essenbæk kloster, kunne der drages interessante sammenligninger. Det blev en god aften, der kunne inspirere til en tur langs Gudenåen.

Tirsdag d. 24. maj - Tur til stendysserne ved Tustrup (Nørager). Vi havde håbet på fint majvejr: det var koldt majvejr. Men Sejr Jensen, Allingåbro, fortalte, så vi

holdt varmen. Derefter var vi på besøg i Rougsøarkivet på Vivild skole. Her var arkivmedhjælperne mødt op for at fortælle og vise rundt. Vi beundrede deres mange ting og fine opstillinger. Det blev en fin aften hos gode naboer og værter.

Onsdag d. 15. juni - Sommertur. Den havde som sædvanlig stor tilslutning, to busser, så store så de knapt kunne komme rundt på de små veje, vi ynder at køre på, var fyldte. Fausing kirke var første stop. Her fortalte Vibeke Nielsen om historien, og menighedsrådsformand Jens Anker Laursen om det nutidige. Derefter kørte vi over Floes Engbakker til Grund, hvor Jens Anker Laursen fortalte om landsbyen og de særprægede sammenbyggede gårde. Så gik turen gennem Drammelstrup over Allingåbro til Tårup, hvor Jens Fries på hjemmebane fortalte om byen og dens omgivelser, de mange betragtninger han har gjort sig, og om sin gode ven Marius Saaby. Så fik vi den længste køretur: Porsbakkerne, Krusborg, Eldrupgård og -skov, Lyngroden og tilbage til udgangspunktet Gammel Estrup, hvor der var kaffe og aftensang i cafeteriet. En god aften og gode fortællere, som gav os et indtryk af mindre trafikerede, men betydningsfulde lokaliteter i kommunen.

Tirsdag d. 27. september - Vester Alling forsamlingshus. Overlærer Sloth Carlsen, Hornslet, glædede os med sit lysbilledforedrag »Djurslands historiske udvikling og seværdigheder«. Senere fortalte Sloth Carlsen om arbejdet med opbygningen af Rosenholmarkivet. Huset var fuldt, der var god stemning, og Gerda og Sofus havde kaffe til alle. Ideen til aftenen fik bestyrelsen, da vi i foråret, sammen med naboforeningerne, var inviteret til Hornslet for at se deres arkiv, en tradition som Rougsø begyndte i fjor, og som gerne skulle fortsætte, da det er lærerigt at være sammen med andre og udveksle erfaringer.

Foreningen er medlem af Sammenslutningen af lokalhistoriske foreninger (SLF), arkivet af Sammenslutningen af lokalhistoriske arkiver (SLA), samt af dennes amtskreds for Århus amt. Herfra modtager vi meddelelser, om aktuelle ting, og der afholdes kurser.

Dansk historisk fællesforenings årsmøde, hvori såvel SLF som SLA deltager, afholdtes i år i Randers. Vi var fem deltagere herfra, og vi havde godt udbytte af et vel tilrettelagt og instruktivt møde.

Det var lidt om året der gik. På arkivet er arbejdet kommet i god gænge, og selv om vi ikke har egentlig statistik, er der ingen tvivl om, at vi har haft flere besøgende end tidligere år, og vi har modtaget en del afleveringer. Fotografiapparatet er ved at komme i brug, og der er lavet flere vellykkede kopieringer. Der er anskaffet en brugt kopimaskine, som vi håber at få megen gavn af. Her kan nævnes at vi har fået lov til at afbilde Gunnar Vestergårds billeder, som Gunnar Vestergård beredvilligt har forsynet med tekst og navne, så vi har en værdifuld ting, som kan danne model for andre sognealbum, hvilket vi skylder Gunnar Vestergård tak for. Som tidligere har vi ansøgt om lidt bedre lokaleforhold; det blev desværre afslået, så vi må vente på bedre tider. Det ville være rart at kunne byde gæster bedre for-

hold til at arbejde med tingene, det kniber, når vi er mere end fem. Protokoller og kirkebøger fylder meget, og det er tit nødvendigt med flere på en gang i samme sag. Vi er nødt til at prioritere både med hensyn til tid og indsats. Der går tid med at indsamle og registrere, ligesom vi skal være parate til at afhente ved dødsfald og almindelig oprydning. Her er det naturligt at tænke på gamle skrevne ting og ikke mindst fotos. Fotografering af ejendomme under ombygning eller nedbrydning, samt miljøer der ændres, ville også være en indsats værd. Det er også af værdi, at der er nogen i arkivet til at hjælpe besøgende med at finde frem til de ting, de skal bruge, og måske med tydningen af den gamle skrift.

Det er alt sammen en indsats, og en indsats værd, nye udfordringer hjælper til at holde interessen vedlige: men der er lang vej fra Årslev til Auning, og benzinen er dyr. Dog skulle arbejdet gerne fremdeles kunne udføres frivilligt og ulønnet.

Til slut tak til dem, der altid beredvilligt hjælper til, særligt arkivvagterne torsdag eftermiddag da det undertiden kniber. Tak til kommunen for husly og bevilling, Djurslands Bank og Øster Alling Sparekasse for pengegave og Amtsavisen for god foromtale og referater af vore aktiviteter. Tak til vor trofaste, stadig voksende medlemskreds. Medlemstal og fremmøde forpligter, så der kan passende til slut citeres fra årsmødet i Randers: Historie er ikke som så mange andre fag noget, som er forbeholdt den enkelte, der er privilegeret med en bestemt uddannelse eller bopæl. Historien omfatter os alle, og vi bør alle kunne beskæftige os med den.

Velkommen til samarbejde og tak for det som er udført.

Arkivets adresse og åbningstid:

Den gamle inspektørbolig, Sdr. Fælledvej 2, 8963 Auning - hver torsdag kl. 15-17 og 19-21.

FORMAND:

Gårdejer Klaus Moltesen, Hørning, 8900 Randers - tlf. 49 43 23

NÆSTFORMAND:

Inspektør Preben Strange, Skovduevej 60, Assentoft, 8900 Randers, tlf. 49 52 84

KASSERER:

Fru Helga Sørensen, Årslev, 8900 Randers - tlf. 49 13 40

SEKRETÆR:

Fru Vibeke Nielsen, Skovdalsvej 15, 8963 Auning, tlf. 48 36 78.

ØVRIGE BESTYRELSESMEDLEMMER:

Gårdejer Ejvind Rygård, Nordkystvejen 2E, Fausing, 8961 Allingåbro, tlf. 48 10 39

Sognepræst Jørgen Michaelsen, Ø. Alling, 8963 Auning, tlf. 49 20 46

Fru Else Pedersen, Stampenvej 8, Årslev, 8900 Randers, tlf. 49 15 82

Fru Inger Rasmussen, Grenåvej 241, Langkastrup, 8900 Randers, tlf. 49 44 97

VALGT AF BYRÅDET:

Gdr. Nicolai Brøsted, Lunden 4, Lundby, 8961 Allingåbro, tlf. 48 13 70.

Ekstra eksemplarer af årsskriftet 1983 kan indtil 1. april afhentes hos ovennævnte bestyrelsesmedlemmer fro 30 kr. pr. stk. Derefter kun på ekspeditionsadressen: Helga Sørensen, Årslev, 8900 Randers, tlf. 49 13 40.

Enkelte overskudseksemplarer fra 1978, 1979, 1980, 1981 og 1982 kan kun rekvireres hos ekspeditionen.

Indgang til arkivet. Se pilen.